

Xarxa Punt TIC

MÒDUL 1 NIVELL BÀSIC

Recerca i recuperació d'informació a Internet

Unitat didàctica 6: Avaluació dels resultats

➔ ÍNDEX

Unitat didàctica 6

Avaluació dels resultats

Idoneïtat i validesa dels resultats

Exactitud o fiabilitat de la informació

El procés d'avaluació de la informació web

Propostes teòriques pel desenvolupament de paràmetres i indicadors

Aplicacions pràctiques d'avaluació de recursos web

➔ Avaluació dels resultats

Idoneïtat i validesa de la informació

La qualitat de la informació que es troba a Internet és molt diversa. Al costat d'excel·lents treballs acadèmics i dades exactes i actualitzades, es troben moltíssimes pàgines plenes d'especulacions, inexactituds, errors, etc. Per avaluar la fiabilitat dels recursos que localitzem, pot ser útil que ens fem aquestes preguntes:

Autoria:

- ➔ Qui és l'autor?
- ➔ És l'autor el creador de la informació?
- ➔ Aporta alguna dada que avaluï els seus coneixements de la matèria?
Proporciona alguna adreça de contacte?
- ➔ La informació està protegida per alguna institució?

Actualitat:

- ➔ La informació està posada al dia?
- ➔ Apareixen dates de creació?

Propòsit:

- ➔ Quin és el propòsit del recurs? Informar, explicar, vendre, persuadir?
- ➔ A quin tipus de públic va adreçat?

Usabilitat:

- ➔ És fàcil navegar pel lloc?
- ➔ Estan ben estructurats els continguts?
- ➔ És agradable visualment?
- ➔ Conté eines de cerca?
- ➔ Els enllaços són pertinents?
- ➔ Els enllaços funcionen?
- ➔ Si conté publicitat, dificulta la visibilitat i/o la navegació?

Continguts:

- ➔ La informació es correspon amb el meu nivell de coneixements?
- ➔ La informació està redactada correctament?
- ➔ La informació és objectiva?

En definitiva...

- ➔ Val la pena guardar aquesta adreça a "Favoritos"?

Exactitud o fiabilitat de la informació

Qualsevol tipus d'informació és susceptible de ser avaluada, sobretot si es vol reunir una col·lecció d'utilitat per als usuaris d'un centre d'informació. La informació emmagatzemada en els suports tradicionals, i fins i tot en els electrònics, compte des de fa temps amb un corpus teòric contrastat relatiu als criteris que s'han d'aplicar per a la seva avaluació. No obstant això, la

informació telemàtica, especialment la que és accessible a través d'Internet, encara és objecte de reflexió i investigació, a fi d'oferir una sèrie de paràmetres i procediments que serveixin de forma definitiva per analitzar la qualitat de la informació accessible en línia. En els següents paràgrafs s'exposaran els principals aspectes referits als criteris i mètodes d'avaluació del principal tipus d'informació telemàtica: aquella que es difon a través de pàgines web.

La informació web és aquella que està elaborada en qualsevol dels llenguatges derivats del SGML i que té com a característica més notable el fet de ser documents hipertextuals i multimèdia. La unitat bàsica dels documents d'aquest tipus és la pàgina web, entesa com el document escrit en un llenguatge de marcatge, amb una localització única dintre d'un servidor. El contingut d'una pàgina web pot ser independent o bé estar vinculat a altres pàgines web, entre les quals existeixen enllaços hipertextuals, que completen la seva informació. En aquest cas, es denomina lloc web perquè es tracta d'un conjunt de pàgines web relacionades entre si per la seva autoria i perquè el seu contingut només té sentit quan s'entén de forma global, distribuït entre diverses pàgines web complementàries i interdependents. Aquesta delimitació de conceptes és important, ja que el procés d'avaluació d'informació telemàtica moltes vegades podrà realitzar-se sobre pàgines aïllades encara que, en la majoria dels casos, l'objecte serà un lloc web en el seu conjunt.

L'avaluació de pàgines o llocs web és necessària per motius quantitius i qualitius. L'elevat nombre de pàgines existents –la base de dades de Google ja ha sobrepassat els dos mil milions de documents– obliga a comptar amb criteris des dels quals s'extregui la informació de qualitat de l'engruixada xifra de recursos inservibles, inoperants i menyspreables. Així mateix, qualsevol font d'informació només és vàlida si aporta continguts útils que es puguin localitzar de forma senzilla. Per aquest motiu, també cal recórrer a paràmetres que ajudin a identificar la informació imprescindible i separar-la de la que no ens aporta res. És evident que disposar d'indicadors per aplicar el procés d'avaluació és, sense cap dubte, important.

El procés d'avaluació de la informació web

L'avaluació de la informació telemàtica, com la de qualsevol altre tipus, requereix una planificació concreta en la qual s'establiran els criteris que s'aplicaran i els mètodes mitjançant els quals es posaran en pràctica aquests criteris. Els criteris es materialitzaran mitjançant l'ús de paràmetres i indicadors d'avaluació; mentre que els mètodes es desenvolupen a través de procediments concrets i l'ajuda dels recursos necessaris per a la realització positiva dels mètodes ideats per dur a terme el procés d'avaluació. Paràmetres, indicadors, procediments i recursos són, per tant, els quatre elements clau del procés d'avaluació de la informació web.

Els paràmetres són els aspectes genèrics que seran avaluats. Es tracta d'establir una sèrie de grans blocs sobre els quals es realitzarà l'anàlisi i que seran desenvolupats en indicadors concrets que donen la informació necessària per a cadascun d'aquests grups. Existeix un elevat nombre de propostes o criteris genèrics, com pot observar-se a les recopilacions

realitzades per Alastair Smith o Nicole J. Auer que figuren a la bibliografia. Moltes d'elles són coincidents.

Els indicadors són els elements que desenvolupen cadascun dels paràmetres establerts per a l'anàlisi de la informació. Són les qüestions concretes que s'avaluaran. Com passa amb els paràmetres, existeixen múltiples components que poden ser considerats com un índex de la qualitat d'una pàgina o d'un lloc web. Com a mostra es pot citar l'estudi que Wilkinson i altres autors van realitzar a la Universitat de Geòrgia en el qual van reunir 509 criteris o indicadors vàlids per a l'anàlisi de la informació web. Oliver aporta més informació sobre aquesta investigació a l'article que apareix a la bibliografia final.

Els procediments són els mètodes que s'empren per fer efectiva l'aplicació de paràmetres i indicadors. Aquest és l'aspecte del procés d'avaluació que presenta un menor grau de desenvolupament quant a aportacions teòriques o experiències pràctiques, ja que només hi ha propostes aïllades i parcials. La planificació de qualsevol procés d'avaluació no pot limitar-se a delimitar què cal analitzar, sinó també s'ha de dir com s'ha d'obtenir la informació relativa als elements que s'estan avaluant. L'avaluació d'informació web pateix, en aquests moments, una falta de definició i sistematització dels procediments que s'haurien d'aplicar.

Els recursos són els materials necessaris per al procés d'avaluació. Quan ja coneixem quins aspectes seran avaluats i com es procedirà a la seva anàlisi, caldrà establir quins mitjans humans, instrumentals i documentals són necessaris. Com passava amb els procediments, els recursos també estan poc estructurats i, en general, en la planificació i execució de l'avaluació només es contempen els recursos humans i alguns de documentals, com les llistes de paràmetres i indicadors i els formularis o plantilles d'anàlisis. No obstant això, un correcte procés d'anàlisi de la qualitat de la informació web hauria de deixar constància, abans de començar amb l'avaluació, de tots els recursos que seran necessaris per al seu desenvolupament.

Propostes teòriques per al desenvolupament de paràmetres i indicadors

Tal i com s'ha avançat als paràgrafs anteriors, existeix un elevat nombre d'aportacions pel que fa als paràmetres i indicadors que s'han d'aplicar per a l'avaluació de recursos telemàtics. A continuació, s'exposaran alguns dels que es consideren més significatius, ja sigui pel rigor amb el qual es presenten, per la seva evident utilitat o per haver estat desenvolupats per autors de contrastada rellevància en l'estudi de la qualitat de la informació web. Les teories que aquí es presenten han estat publicades en fonts impreses o digitals i la identificació de totes elles s'exposa a la bibliografia. En aquest apartat, per tant, es pretén deixar constància de l'estat de la qüestió, difonent els treballs de major rellevància i les conclusions a les quals han arribat els seus autors.

Les aportacions teòriques més importants a Espanya són les del professor Codina, qui en dues ocasions ha publicat les seves teories sobre quins criteris han d'aplicar-se a qualsevol procés d'anàlisi de la informació digital. En la primera d'elles (Codina, 2000a), encara que indica que tota avaluació pot

centrar-se únicament en l'estudi del contingut i l'autoria, estableix catorze paràmetres amb els seus corresponents indicadors, els quals divideix en tres nivells d'interès. S'exposen a continuació els catorze criteris genèrics sobre els quals aquest autor desenvoluparà el seu primer esquema d'indicadors:

1. Qualitat i volum de la informació.
2. Autoria: responsabilitat i solvència.
3. Llegibilitat i ergonomia.
4. Navegació i representació de la informació.
5. Recuperabilitat.
6. Interactivitat/Computabilitat.
7. Velocitat de descàrrega.
8. Serveis addicionals.
9. Lluminositat.
10. Qualitat dels enllaços.
11. Actualització dels enllaços.
12. Descripció, selecció i avaluació.
13. Visibilitat.
14. Autodescripció.

Amb encert, aquest autor reprèn les seves teories en una altra publicació editada el mateix any (Codina, 2000b), en la qual agrupa els criteris proposats en només sis paràmetres, que desenvolupa amb els corresponents indicadors i amb la novetat que facilita algunes notes aclaridores, que poden ser útils per al procés d'aplicació dels criteris exposats. En aquesta segona aportació de Codina els indicadors són els següents:

1. Autoria: adequació i solvència de la font.
2. Contingut: valor intrínsec i volum de la informació.
3. Accés a la informació: navegació i recuperació.
4. Ergonomia: comoditat i facilitat d'utilització.

5. Luminositat: presència i qualitat d'enllaços externs.

6. Visibilitat: nombre d'enllaços que rep d'altres recursos.

També és útil la sistematització de criteris que realitza Nicole Auer (Auer, 1999), qui, a més, és responsable d'una de la recopilacions més completes d'articles i projectes relacionats amb la qualitat de la informació web. Per a aquesta autora, que es basa en estudis previs d'altres investigadors, els paràmetres per avaluar informació accessible a Internet són cinc: autoria, cobertura, objectivitat, exactitud i actualitat. Per a cadascun dels paràmetres Auer desenvolupa una sèrie d'indicadors, una exposició raonada de per què és necessari cada paràmetre i els mètodes que es poden emprar per aplicar els indicadors suggerits.

El mateix nombre de paràmetres, en gran mesura coincidents, són els que s'han d'emprar segons Janet Alexander i Marsha Tate, autores d'un dels pocs manuals impresos (Alexander; Tate, 1999) sobre com avaluar la informació web. Una dada interessant de l'estudi realitzat per les dues autores és que, abans de desenvolupar els paràmetres de qualitat de la informació web, comenten aquests mateixos criteris aplicats a l'anàlisi de les fonts d'informació tradicionals. Aquesta perspectiva de l'avaluació de les pàgines web com a font de referència, dota les teories d'aquestes autores d'un grau extraordinari d'interès per a les persones que treballen en unitats d'informació, tal com succeeix amb l'esquema proposat anys abans per Carolyn Caywood. Els cinc criteris d'Alexander i Tate són, una vegada més, autoritat, exactitud, objectivitat, actualitat i cobertura i destinataris.

Una altra monografia interessant sobre el tema és la que signa Alison Cooke, que es presenta com un guia per avaluar la informació accessible a Internet (Cooke, 1999). Aquesta autora prefereix no establir una llista única d'elements d'anàlisi, sinó que desenvolupa diferents relacions de criteris per aplicar en funció del tipus d'informació o servei que s'estigui avaluant: llocs web institucionals, pàgines personals, directoris temàtics, publicacions electròniques, bases de dades, llocs FTP, etc. Tot i així, poden entendre's com a paràmetres generals els que exposa per a qualsevol font d'informació d'Internet, que vénen acompanyats de les seves corresponents llistes d'indicadors, una vegada explicat el perquè de cada paràmetre o aspecte general d'anàlisi. En definitiva, aquests són els criteris proposats:

1. Propòsit.

2. Cobertura,

3. Autoritat i reputació.

4. Exactitud.

5. Actualitat i manteniment.

6. Accessibilitat.

7. Presentació i organització de la informació.

8. Facilitat en l'ús.

9. Comparació amb altres fonts.

10. Qualitat global del recurs.

Les teories de Jim Kapoun també incideixen en els aspectes fins ara exposats (Kapoun, 1998), ja que aquest autor parla d'exactitud, autoritat, objectivitat, actualitat i cobertura com els cinc criteris que s'han d'aplicar en l'avaluació de documents web. Per a cadascun d'ells s'aporten dos o tres indicadors que els desenvolupen.

Similar és l'opinió d'Alastair Smith, responsable a més d'una altra de les col·leccions importants de recursos sobre avaluació d'informació telemàtica accessibles a Internet, la localització de les quals també s'adjunta a la bibliografia final. En aquest cas es parla de set criteris: cobertura, contingut, disseny gràfic i multimèdia, propòsit, ressenyes, usabilitat i costos. De forma molt resumida, aquest autor apunta els indicadors que integren cadascun dels paràmetres.

Finalment, un dels millors projectes sobre l'avaluació de la qualitat de les fonts d'informació a Internet és el que van desenvolupar Gene Wilkinson, Lliisa Bennet i Kevin Oliver a la Universitat de Geòrgia, entre 1996 i 1998. A les fases prèvies del seu treball es van arribar a utilitzar desenes d'indicadors, que van quedar reduïts a 125 en l'última versió presentada (Oliver, 1997) i que s'agrupen en els onze paràmetres següents:

1. Accessibilitat i usabilitat del lloc.

2. Identificació del recurs i documentació sobre el mateix.

3. Identificació de l'autor.

4. Autoritat de l'autor.

5. Disseny i estructura de la informació.

6. Rellevància i abast del contingut.

7. Validesa del contingut.

8. Exactitud i fiabilitat del contingut.

9. Navegació dins el document.

10. Qualitat dels enllaços.

11. Aspectes estètics i afectius.

A banda d'aquestes teories, existeixen desenes d'articles i projectes que han establert patrons de qualitat de la informació web. Tanmateix, les que s'indiquen aquí són algunes de les de major transcendència o importància en la investigació sobre aquest tema.

Aplicacions pràctiques d'avaluació de recursos web

L'avaluació de la qualitat de la informació web és especialment important per als serveis o institucions que mantenen directoris de recursos a Internet. Aquests organismes necessiten basar-se en criteris qualitius objectius per formar les seves col·leccions de documents digitals. Per aquest motiu, administradors de continguts web, responsables de portals, índexs o directoris i agències d'avaluació recorren a diferents paràmetres, normalment establerts per ells mateixos, per analitzar i escollir la informació que contindran els seus servidors. En altres casos, la selecció es realitza de forma més subjectiva, partint dels interessos específics de la institució que realitza la recopilació dels recursos. Finalment, és important destacar que alguns dels directoris més consultats de la Xarxa, com WWW Virtual Library <<http://vlib.org>> o BUBL <<http://bubl.ac.uk>>, no posseïxen criteris específics d'avaluació i parteixen d'elements personals per a la creació dels seus índexs de recursos telemàtics.

Un dels serveis d'anàlisis de continguts web més llorejat és Argus Clearinghouse, que ara depent d'Internet Public Library <<http://www.clearinghouse.net>>. En aquest directori només s'inclouen guies o directoris de recursos. La seva avaluació es feia partint dels cinc criteris generals que a continuació s'exposen:

- ➔ Descripció del recurs: explicació dels continguts, accés i abast dels enllaços seleccionats.
- ➔ Avaluació del recurs: comentaris sobre la tipologia dels llocs analitzats, la seva utilitat i autoria.
- ➔ Disseny: aspectes estètics i d'usabilitat.
- ➔ Organització del contingut: mètodes emprats per sistematitzar les pàgines incloses en les diferents guies de recursos.
- ➔ Metainformació: dades sobre quins són els objectius del directori, com està elaborat i per qui, periodicitat de les seves actualitzacions, etc.

Un buen ejemplo de directorio temático que aplica criterios de evaluación de forma estricta es SOSIG, Social Science Information Gateway <<http://www.sosig.ac.uk>> quien divide el análisis de los sitios incluidos en su índice en tres aspectos: el contenido, la navegación y las características del web. En cuanto al contenido se evalúa su validez (exactitud, fiabilidad, etc.), su autoría y reputación de la fuente y la importancia de la información incluida en el recurso, así como su exactitud, exhaustividad, unicidad y organización de la misma. En cuanto a la navegación por el web se analizarán aspectos como la facilidad de uso, las ayudas que ofrece, el uso de las normas aprobadas, el uso apropiado de la tecnología y la estética. Por último, se evalúa el sitio web de forma general, comprobando la actualidad de la información, la autoridad del administrador del web y el funcionamiento del sistema.

Un bon exemple de directori temàtic que aplica criteris d'avaluació de forma estricta és SOSIG, Social Science Information Gateway

<<http://www.sosig.ac.uk>>, que divideix l'anàlisi dels llocs inclosos al seu índex en tres aspectes: el contingut, la navegació i les característiques del web. Quant al contingut, s'avalua la seva validesa (exactitud, fiabilitat, etc.), la seva autoria i reputació de la font i la importància de la informació inclosa en el recurs, així com la seva exactitud, exhaustivitat, unicitat i organització. Pel que fa a la navegació pel web, s'analitzaran aspectes com la facilitat d'ús, les ajudes que ofereix, l'ús de les normes aprovades, l'ús apropiat de la tecnologia i l'estètica. Finalment, s'avalua el lloc web de forma general, comprovant l'actualitat de la informació, l'autoritat de l'administrador del web i el funcionament del sistema.

Un dels recursos d'informació francòfons més interessant és Sapristi! <<http://csidoc.insa-lyon.fr/sapristi/digest.html>>, que aplica també una sèrie de criteris de qualitat abans d'incloure llocs web al seu directori. En aquest cas els paràmetres que s'analitzen són el contingut, l'organisme i autor responsables, el punt de vista del qual es parteix per l'elaboració del web, la informació prèvia que hi ha sobre el lloc i la veracitat de les dades incloses en el directori. També val la pena incloure en aquest panorama d'aplicació de criteris de qualitat per a la selecció de recursos web, l'esquema que segueix la "Commission Française et Informatique", que basa l'anàlisi que realitza dels recursos informàtics que integren el seu directori temàtic en les següents qüestions:

- ➔ Qui?: autoria.
- ➔ Què?: contingut.
- ➔ On?: àrea geogràfica.
- ➔ Quan?: actualitat.
- ➔ Com?: exposició de les dades.
- ➔ Per què?: finalitat del web.

També cal destacar l'Internet Scout Project <<http://scout.cs.wisc.edu>>, que s'ha convertit en tot un referent dels directoris analítics existents a Internet. Utilitza els següents criteris fonamentals per a la selecció i posterior anàlisi de recursos web: contingut (abast, usuaris, propòsit, actualització i exactitud), autoritat dels responsables en la matèria, manteniment de la informació, presentació (navegabilitat, usabilitat i organització de la informació), disponibilitat o validesa dels enllaços seleccionats i cost de la informació (gratuitat o pagament).

Hi ha nombrosos exemples de criteris dels quals es parteix per a la selecció de llocs o pàgines web, encara que molt pocs han estat desenvolupats amb rigor o s'estan aplicant amb propietat. Això és perquè hi ha poques entitats encarregades de l'avaluació de recursos i encara són menys les que no tenen interessos comercials. Per aquest motiu, es pot dir que l'avaluació de recursos telemàtics no s'està duent a la pràctica de forma correcta, tot i que ningú dubte de la seva importància.